

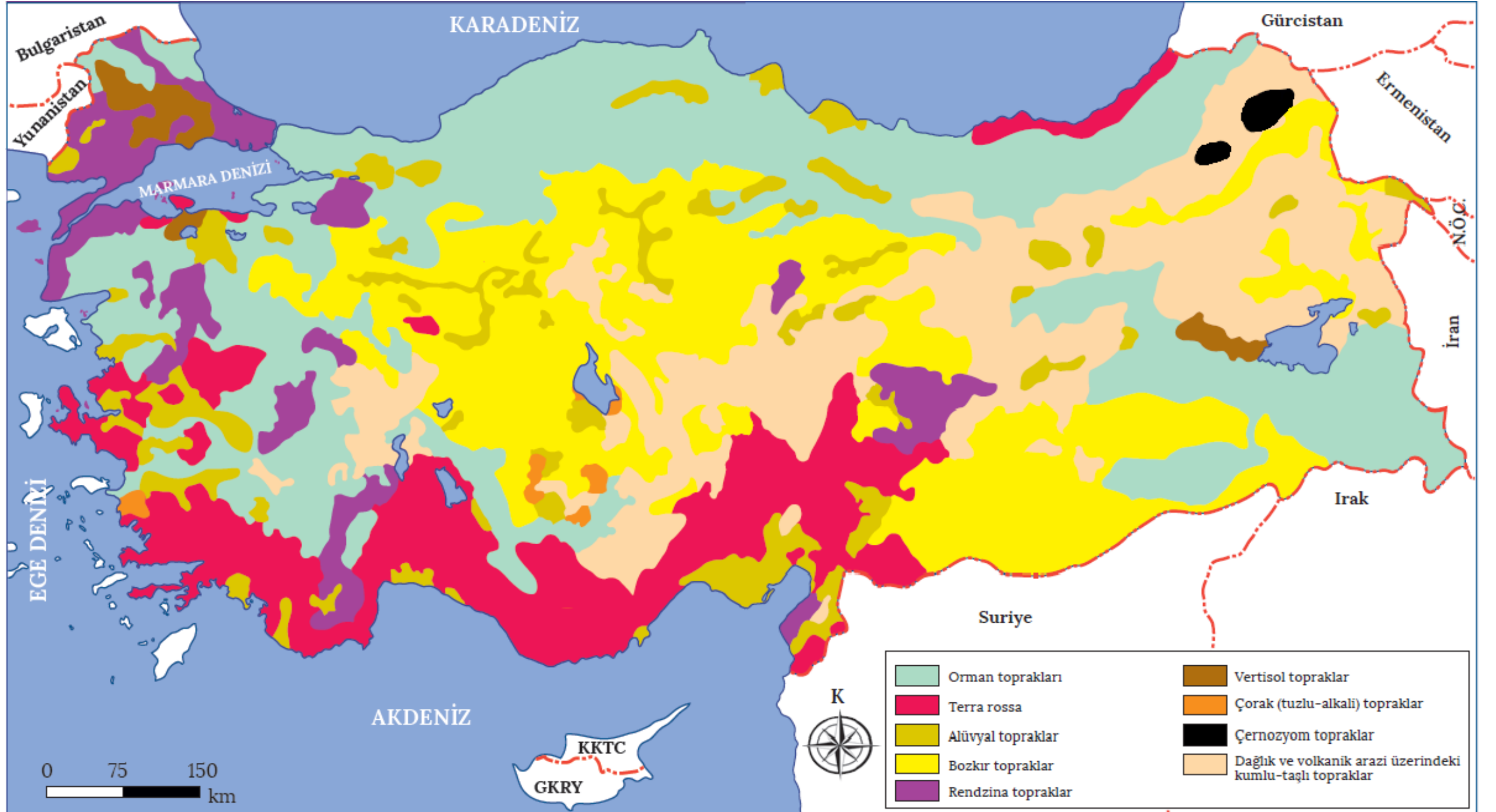

TÜRKİYE'NİN TOPRAK TIPLERİ

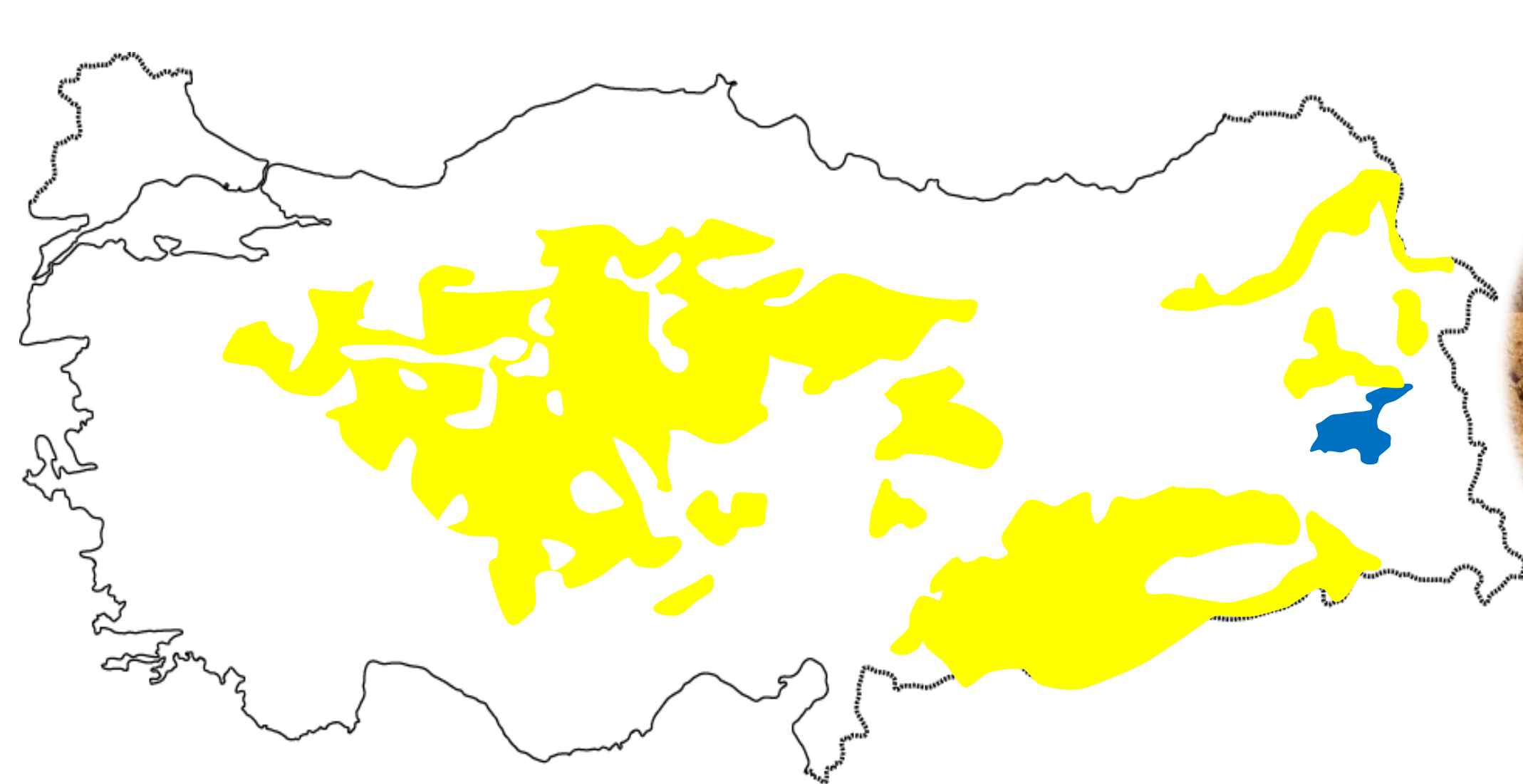
Türkiye'nin sahip olduğu iklim çeşitliliği, toprak türleri bakımından oldukça zengin olmasını sağlamıştır. İklimin yanı sıra yeryüzü şekillerinin çeşitlilik göstermesi, farklı kayaç türlerinin görülmesi vb. nedenlerden dolayı aynı iklim özelliklerinin görüldüğü alanlarda dahi farklı toprak tipleri oluşmuştur.

Türkiye'de Görülen Toprak Tipleri (Atalay İ., 2015)

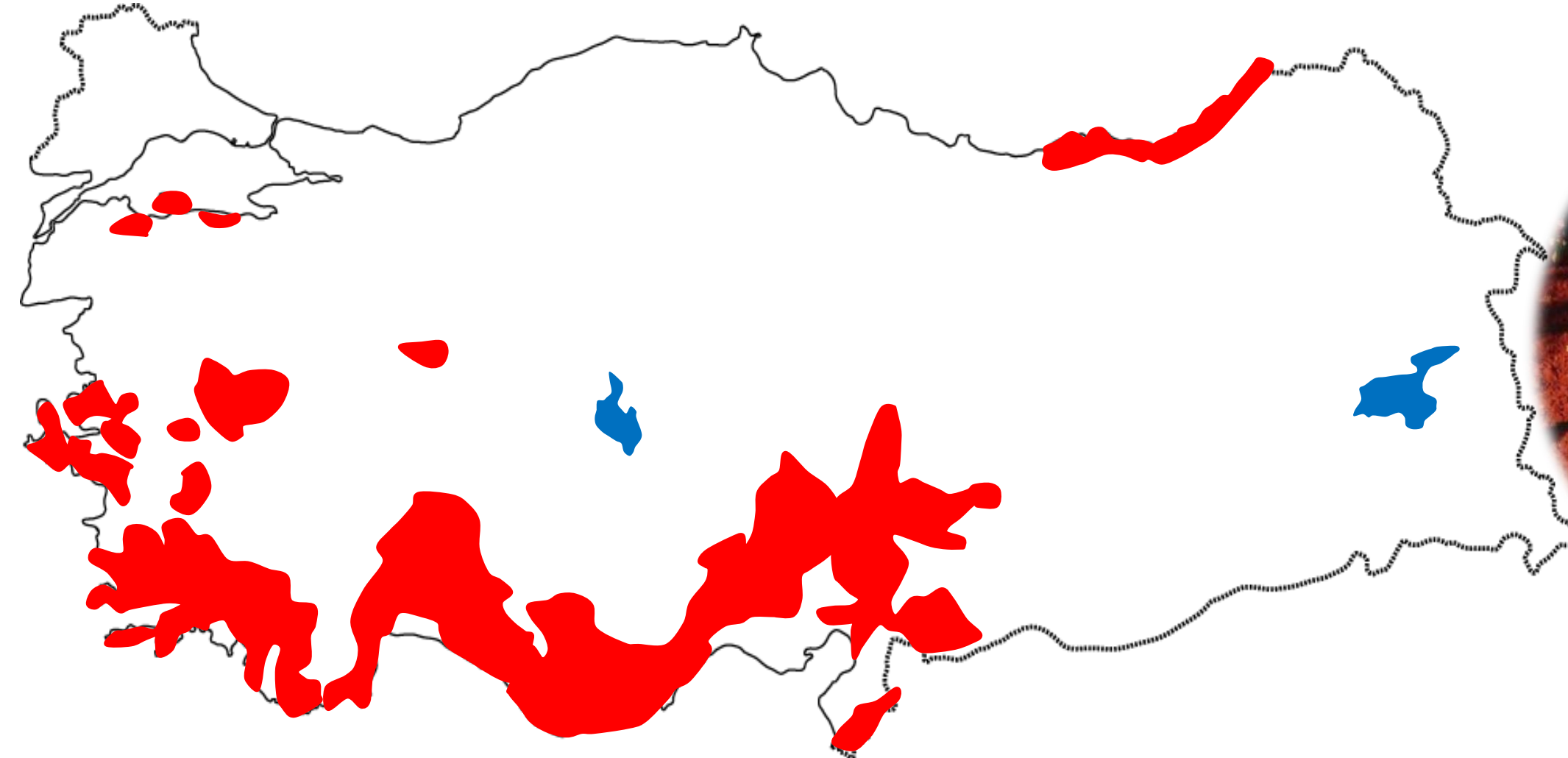
Kahverengi ve Kestane Renkli Bozkır Toprakları

Denizden uzak **iç bölgelerde** step bitki örtüsü altında kahverengi ve kestane renkli bozkır toprakları görülür. Yıllık yağış miktarının az olduğu alanlarda oluşan bu topraklar, organik madde bakımından oldukça fakirdir.

Terra-Rossa (Kırmızı Akdeniz Toprakları)

Akdeniz iklim bölgesinde özellikle kalkerler üzerinde oluşan terra rossaların en önemli özelliği, bileşiminde bulunan fazla miktardaki demir oksit sebebiyle kırmızı renkte olmasıdır. Organik madde bakımından fakir olan bu topraklar kireç yönünden ise zengindir.

Terra-Rossa topraklar

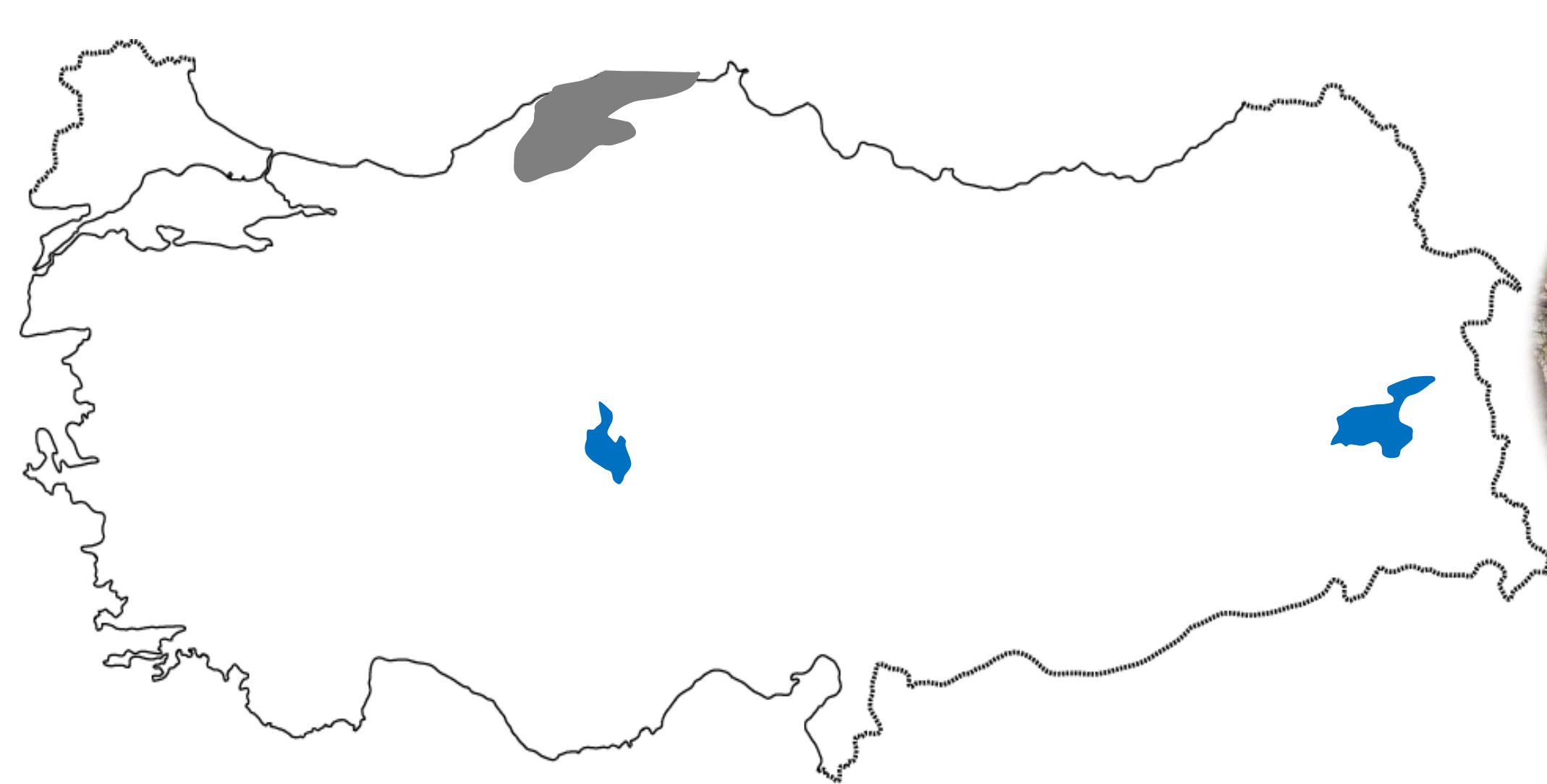
Kahverengi Orman Toprakları

Kahverengi orman toprakları, özellikle **Kuzey Anadolu Dağları** ile **Marmara Denizi** çevresindeki dağlık alanlarda yaprak döken ağaçların oluşturduğu ormanlarda görülür. Humus bakımından zengin, verimli ve koyu renkte olan bu topraklar tarım açısından oldukça elverişlidir. Topraktaki yıkanmanın yeterli olmasından dolayı kireç oranı düşüktür.

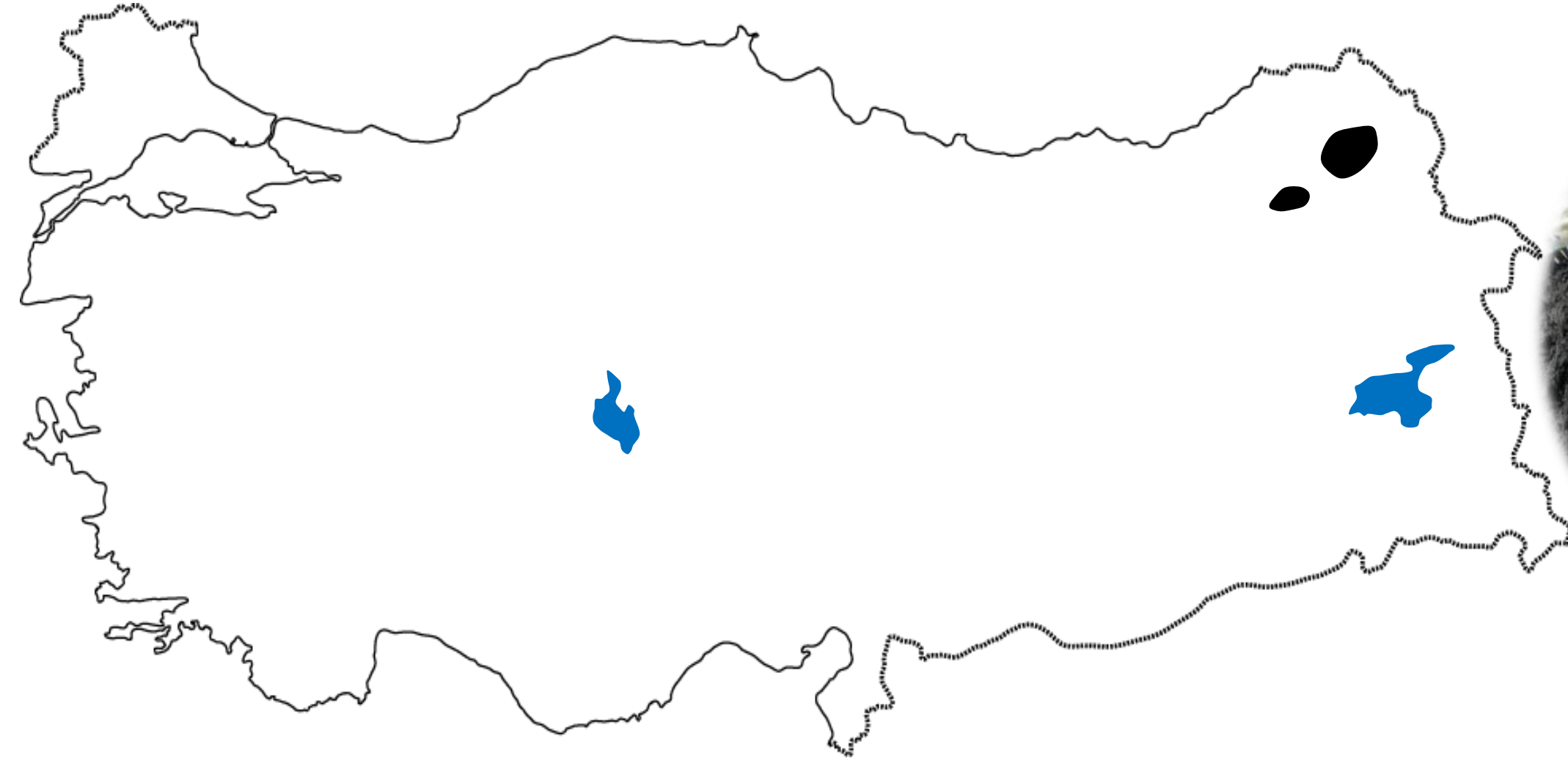
Podzol Topraklar

Podzol topraklar, dağların yüksek kesimlerinde iğne yapraklı ormanların altında oluşur. Aşırı yıkanma nedeniyle humusun taşındığı bu topraklar, besin maddeleri bakımından oldukça fakirdir.

Çernozyom Topraklar

Kuzeydođu Anadolu'da yer alan platolarda ve orman örtüsünün sona erdiği alanlarda bitki örtüsü olarak **çayırlar** görülür. Bu çayırlar altında humus bakımından zengin olan çernozyom topraklar oluşmuştur. Koyu renkli olduğu için “**kara topraklar**” olarak da adlandırılan çernozyomlarda geniş otlakların oluşması, **büyükbaş hayvancılığın** gelişmesini sağlamıştır.

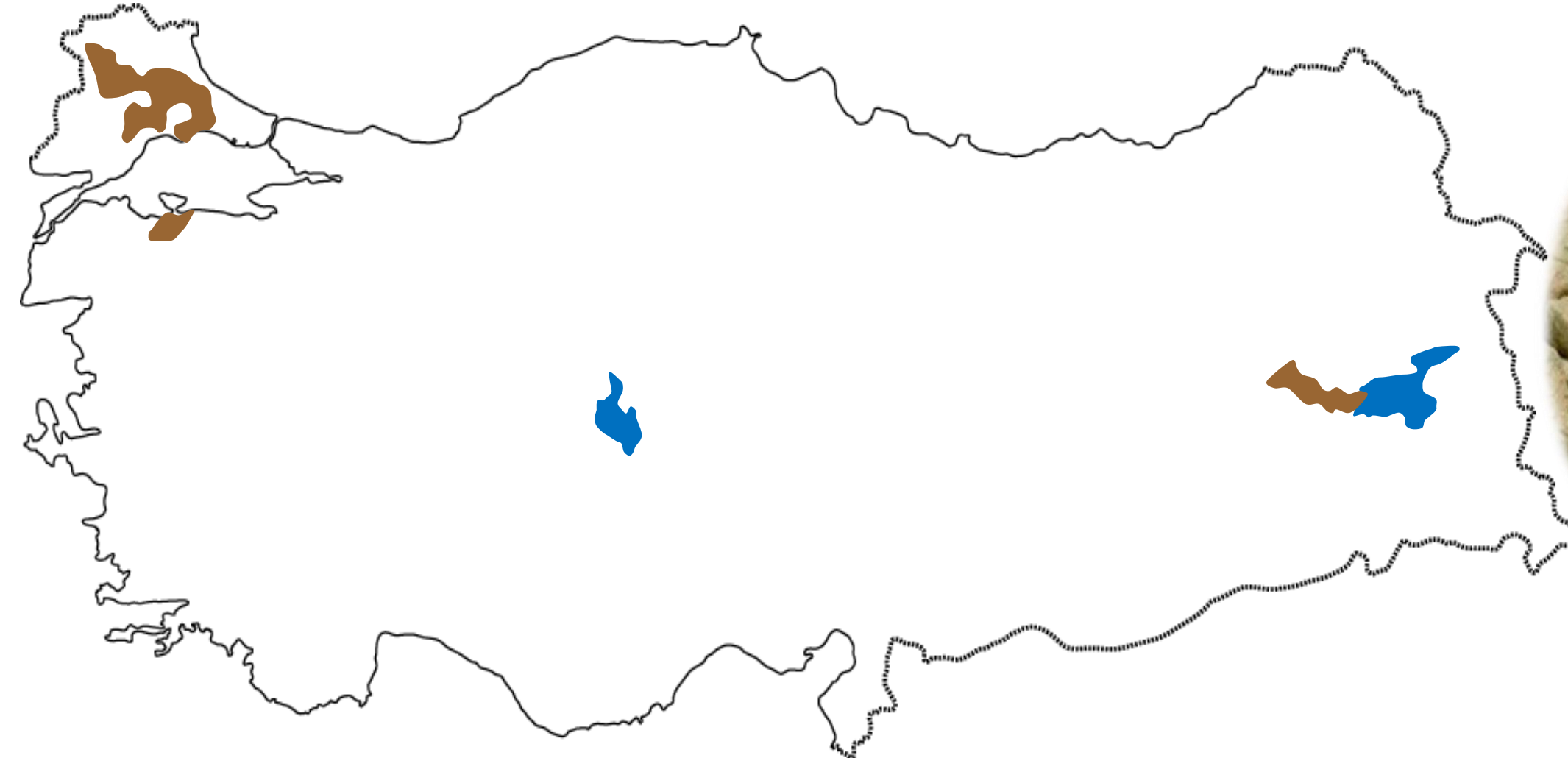
Çorak (Tuzlu-Alkali) Topraklar

Tuz Gölü ve **Konya Ovası** çevresinde suda çözünmüş hâldeki çeşitli tuz ve karbonatların suyun buharlaşması neticesinde toprak yüzeyinde birikmesiyle tuzlu topraklar oluşur. Tuzcul bitkilerin yetiştiği bu çorak topraklar tarım için elverişli değildir.

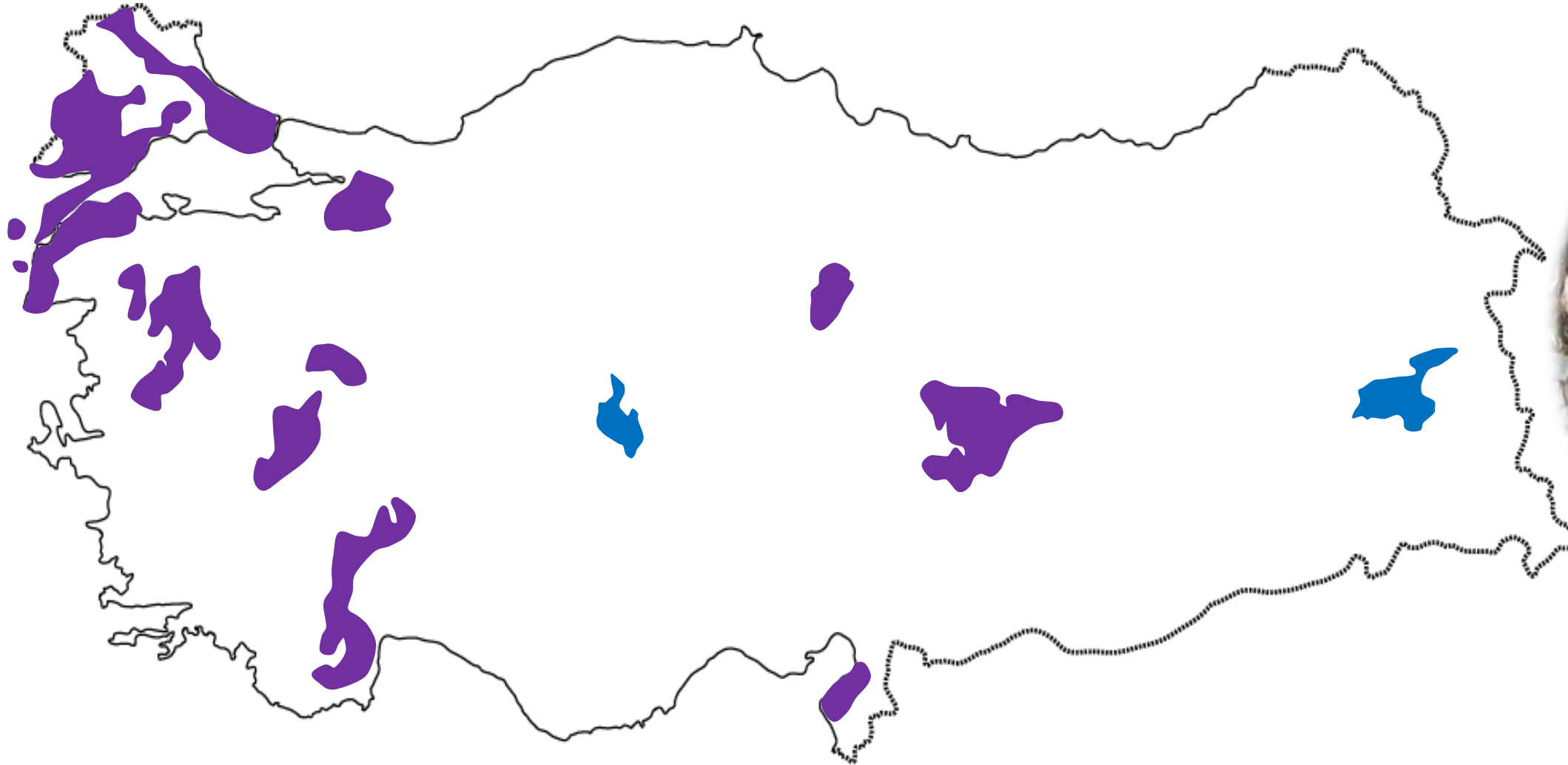
Vertisol Topraklar

Yumuşak kireç taşı ve killi kireç taşı üzerinde oluşan kalsimorfik topraklara ülkemizin birçok yerinde rastlanır. Anadolu'da kepir veya taş doğuran olarak da bilinen vertisoller; **Trakya**, **Güney Marmara** ve **Muş Ovası**'nda görülür.

Rendzina Topraklar

Yumuşak kireç taşları üzerinde oluşan rendzinalara ise Anadolu'nun birçok yerinde rastlanır. Özellikle **Akdeniz'in batısı**, **Trakya**, **Ege** ve **Güney Marmara**'da görülen bu topraklar, tahıl üretimi için elverişlidir.

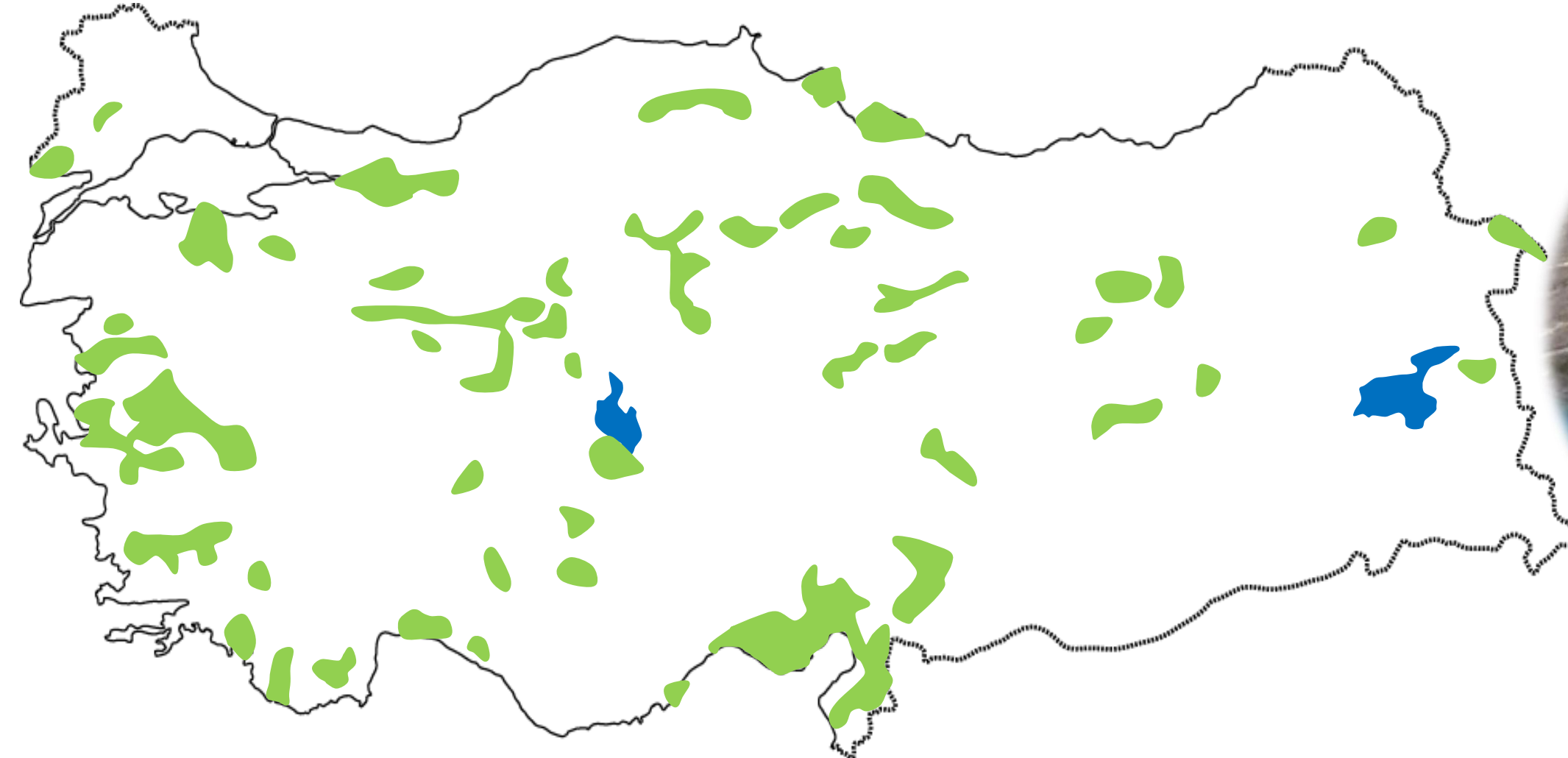

Hidromorfik Topraklar: Taban su seviyesinin yüksek olduğu sazlık ve bataklık alanlarda özellikle de **Çukurova**, **Büyük Menderes** ve **Çarşamba** gibi deltaların taşkına uğrayan kesimlerinde görülür. Ayrıca iç bölgelerdeki drenajın iyi olmadığı bataklıklarda da oluşabilen bu toprakların üzeri ot, saz ve kamışlarla kaplıdır.

Alüvyal Topraklar

Alüvyal topraklar, akarsuların taşıdığı malzemelerin delta ovalarında (Çukurova, Çarşamba, Bafra vb.) veya iç kesimlerdeki düzlük alanlarda (Bursa, Erzurum ovaları vb.) birikmesiyle oluşur. Mineral bakımından zengin olan bu topraklar, tarım için oldukça elverişlidir.

Regosol Topraklar: Özellikle volkanik arazilerde (Nevşehir) akarsuların taşıdığı kum depoları üzerinde oluşur. Kumlu ve yumuşak olan bu topraklar, patates ve soğan tarımı açısından oldukça elverişlidir.

Dağlık ve engebeli bir ülke olan Türkiye'de **kolüvyal topraklar** oldukça geniş yer kaplar. Eğimin iyice arttığı yamaçlarda ise **litosol** yani **taşlı topraklar** görülür.

Regosol Topraklar

Kolüvyal Topraklar

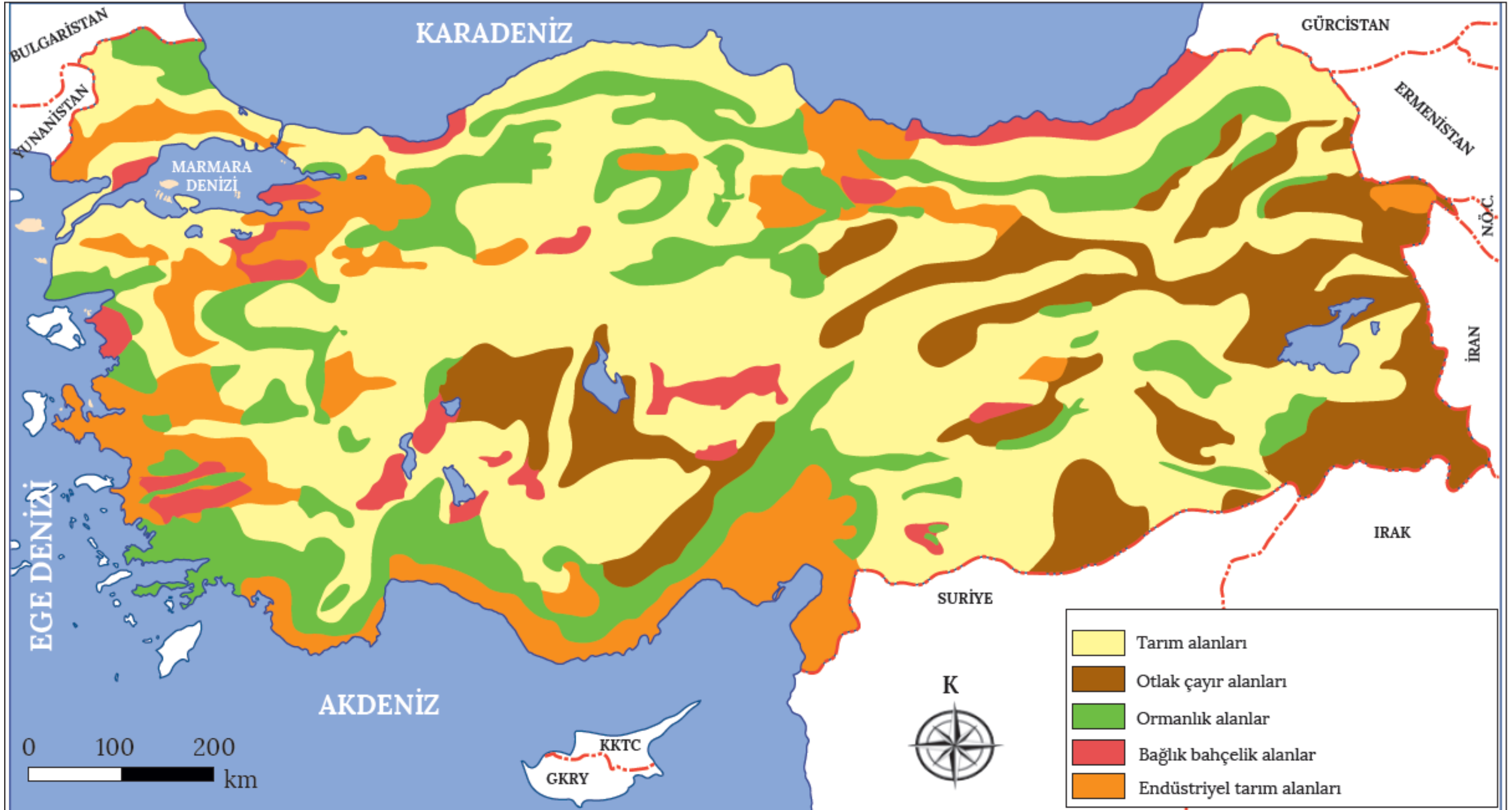
Litosol Topraklar

TÜRKİYE'DE TOPRAKLARIN KULLANIMI

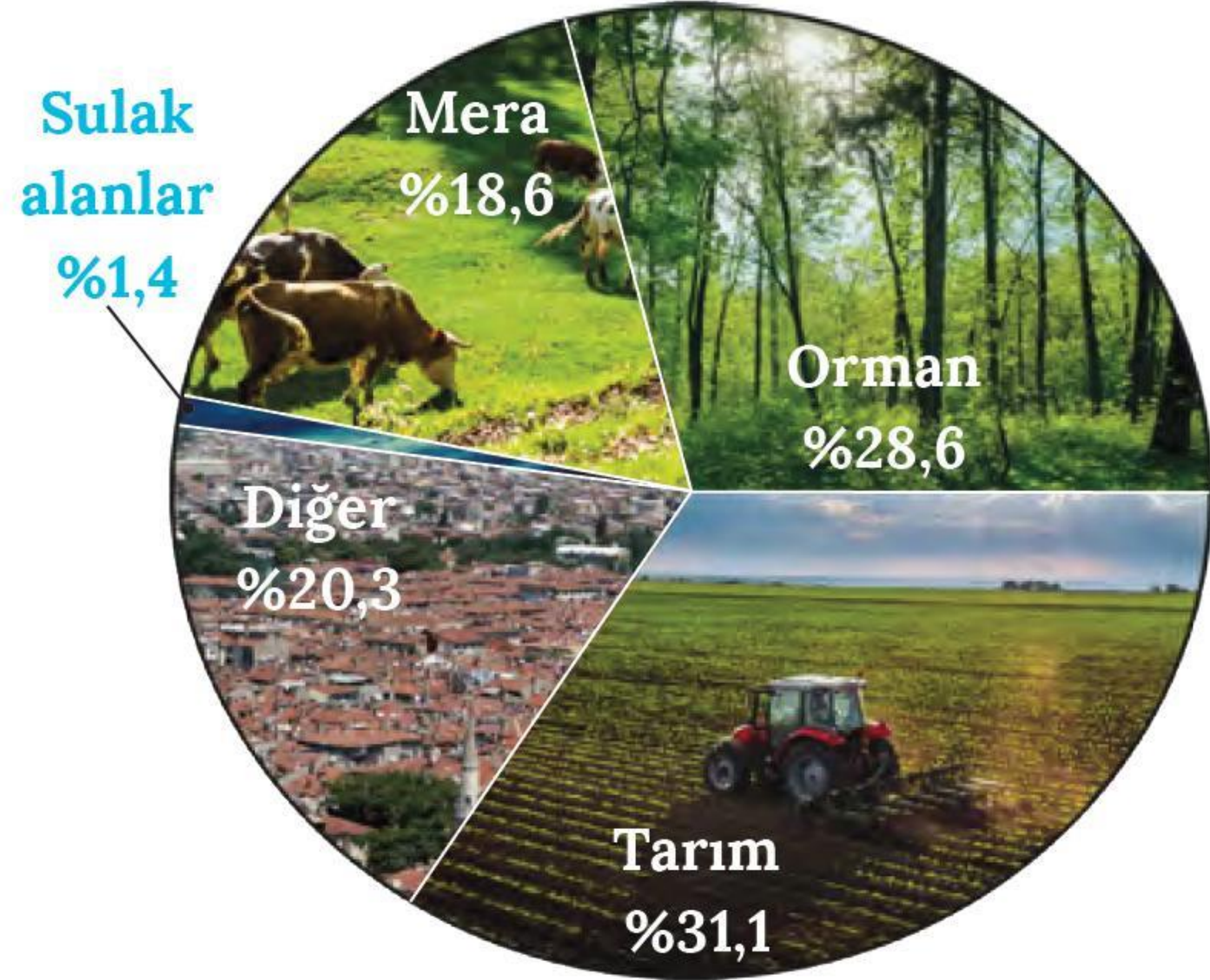
Türkiye'de topraklar; tarımsal üretim, sanayide ham madde ihtiyacının karşılanması, hayvancılık ve ormancılık gibi birçok faaliyet alanında kullanılır.

Türkiye'de Topraklardan Yararlanma (Atalay i., 2015)

Toprağın Tarım ve Hayvancılıkta Kullanılması

Topraklarımızdan en yaygın şekilde **tarımsal faaliyetlerde (%31,1)** yararlanılmaktadır. Toprak çeşitliliğinin fazla olması yetiştirilen tarımsal ürün çeşitliliğini etkilemiştir. Sulama imkânının olduğu alanlarda sulu tarım yapılırken bu imkânın olmadığı alanlarda ise kuru tarım yapılmaktadır. Kuru tarım yapılan bazı alanlarda verim kalitesi açısından topraklar belli zamanlarda ekilmeyerek dinlendirilmektedir.

Türkiye'nin kuzeyinde geniş yer kaplayan kahverengi orman topraklarında daha çok **çay**, **fındık** ve **mısır** tarımı yapılır.

Kahverengi ve kestane rengi bozkır toprakların yaygın olduğu iç kesimlerde **buğday**, **arpa**, **mercimek**, **baklagiller**, **şeker pancarı** tarımı yapılır.

Akdeniz ikliminin etkili olduğu alanlarda görülen terra rossa topraklarda **turunçgil**, **yer fıstığı**, **pamuk**, **zeytin**, çeşitli sebzeler ve meyveler üretilmektedir.

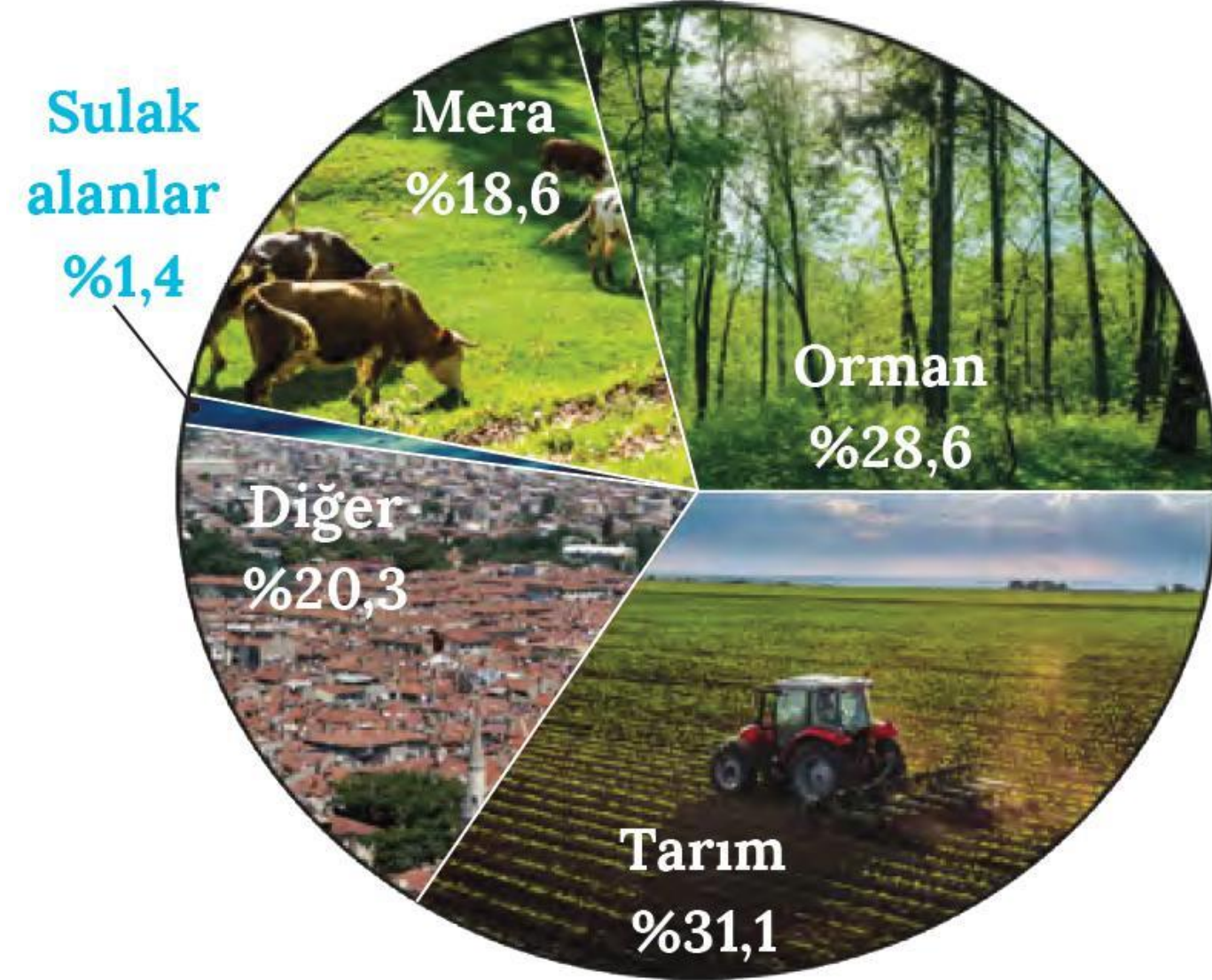

Hayvancılıkta önemli bir yer teşkil eden otlaklar, Türkiye topraklarının %18,6'lık kısmını oluşturmaktadır. Kısa boylu otların (step) bulunduğu bozkırlarda **küçükbaş hayvancılık**, uzun boylu ot topluluklarının (çayır) yaygın olarak yetiştiği çernozyom alanlarında ise **büyükbaş hayvancılık** faaliyetleri ön plandadır. Bununla birlikte özellikle Toros Dağları'ndaki kırmızı Akdeniz toprakları üzerinde gelişen makiliklerde **keçi**, orman toprakları üzerinde yetişen dut ağaçlarının yaygın olduğu alanlarda da **ipek böcekçiliği** yapılmaktadır. Ayrıca iklim ve toprak çeşitliliğine bağlı olarak farklı bitki türlerinin bulunduğu ülkemizin hemen hemen her yöresinde **arıcılık** yapılır.

Toprağın Ormancılıkta Kullanılması

Türkiye topraklarının **%28,6'sını** oluşturan ormanlar kıyı bölgelerde yoğunlaşmıştır. Bu nedenle orman topraklarının Toroslar'ın batı ve orta kesimleriyle Kuzey Anadolu'da oldukça geniş yer kapladığını söylemek mümkündür. **Tomruk, maden direği, sanayi odunu, reçine, sığla yağı ve fıstık çamı** Türkiye'de ormanlardan elde edilen ürünlere örnek verilebilir. Bunların yanı sıra ormanların toprak erozyonunun önlenmesi, canlıların besin ihtiyaçlarının karşılanması ve onlara barınak olması açısından da çok önemli vazifeleri vardır.

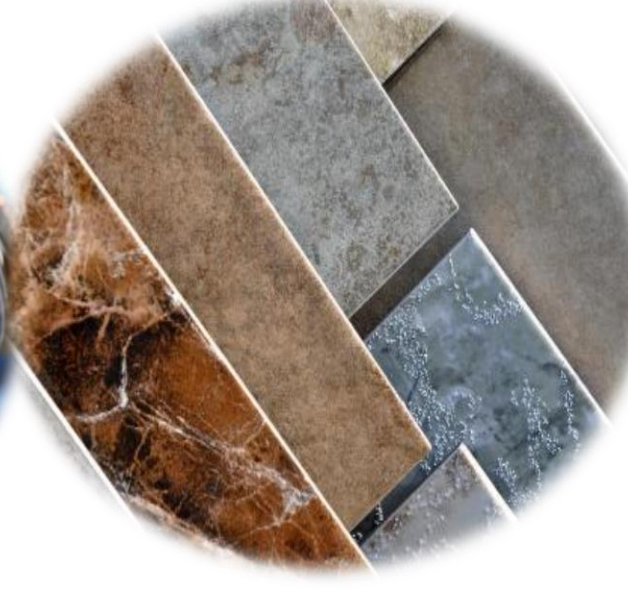

Toprağın Ormancılıkta Kullanılması

Toprağın Sanayide Kullanılması

Topraklarımız; **seramik**, **porselen**, **kiremit**, **tuğla**, **çimento** ve **çanak çömlek** gibi ürünlerin elde edilebilmesi açısından bazı sanayi kollarının ham madde ihtiyacını karşılamaktadır. Örneğin magmatik kayalar üzerinde gelişen ve kuvars, kaolin, feldspat gibi maddeler bakımından zengin olan topraklar, **cam** ve seramik yapımında ham madde olarak kullanılmaktadır. Benzer şekilde demir, silis ve karbonat bakımından zengin olan topraklardan da tuğla, kiremit, çimento ve çanak çömlek yapımında faydalanılmaktadır.

Türkiye'de nüfus ve sanayi, ılıman iklim özellikleri ile verimli toprakların bulunduğu alanlarda yoğunlaşmıştır. Şehirlerin büyümesiyle verimli tarım alanları yerleşmeye açılmaktadır. Bu durum, tarım yapılabilir alanların daralmasına ve toprağın kirlenmesine neden olarak aslında geleceğimizi tehdit etmektedir. Türkiye'nin sahip olduğu toplam arazinin çok az bir kısmı sulanabilir ve verimli topraklardan oluşmaktadır. Bu toprakların amaç dışı kullanımı, gelecekte gıda temini ve güvenliğine yönelik birtakım sorunların yaşanmasına zemin hazırlayacaktır. Gelecek nesillere daha yaşanabilir bir ülke bırakabilmek için tarımsal faaliyetlere önem verilmeli ve tarım topraklarının amaca yönelik kullanılmasına özen gösterilmelidir.

TÜRKİYE'DE TOPRAK EROZYONU

Toprak örtüsünün akarsu ve rüzgâr gibi dış kuvvetlerin etkisiyle taşınmasına **erozyon** denir. Uzun yıllar boyunca oluşan toprağın daha kısa bir zamanda erozyonla taşınması ülke toprakları için çok büyük bir tehlikedir. Türkiye, erozyonun çok şiddetli olduğu ülkeler arasındadır. Türkiye'de erozyon; tarım alanlarının %59'unda, orman alanlarının %54'ünde, mera alanlarının da %64'ünde oldukça aktif olarak görülmektedir.

Türkiye'de yeryüzü şekillerinin çok engebeli olması, yağışların özellikle iç kesimlere sağanaklar şeklinde düşmesi ve bitki örtüsünün tahrip edilmesi erozyon riskini artırmıştır. Türkiye'de en çok su erozyonu görülmekle birlikte İç Anadolu'da özellikle Karapınar (Konya) çevresinde görülen rüzgâr erozyonu topraklarımızı tehdit etmektedir.

Erozyonun giderek önemli bir tehdit hâline gelmesinde tarlaların eğim yönünde sürülmesi, bitki örtüsünün tahrip edildiği eğimli yamaçların tarıma açılması, nadas uygulamaları ve meralarda görülen aşırı otlatma gibi insan kaynaklı nedenler yatmaktadır.

Binlerce yılda oluşabilen toprak örtüsü, şiddetli erozyon nedeniyle deniz, göl vb. çukur alanlara taşınarak kısa sürede yok olmaktadır. Böylece tarımsal üretim azalmakta ve artan nüfusun tarım ürünleri ihtiyacı ithalat yoluyla karşılanmaya çalışılmaktadır. Erozyona maruz kalan topraklar, akarsular vasıtasıyla baraj göllerine taşındığı için bu alanların kullanım ömürleri kısalmaktadır. Şiddetlenen erozyon, ülke topraklarının bir bölümünü çölleşme riskiyle karşı karşıya bırakmış vaziyettedir. İç kesimlerde yer alan **Konya**, **Iğdır** ve **Şanlıurfa** gibi illerin bazı kesimlerinde **çölleşme** belirtilerini görmek mümkündür. Erozyon, ayrıca kırsal kesimden kentlere olan göçü artırarak ekonomik ve toplumsal problemleri beraberinde getirmektedir.

ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME

BOŞLUK DOLDURMA

.....**Çernezyom**..... Toprakları, Erzurum–Kars çevresinde, uzun boylu çayırlar altında gelişen humuslu ve koyu renkli topraklardır.

Akdeniz ve Güney Ege gibi karstik bölgelerde yaygın olarak görülen zonal toprak türü**Terra-Rossa**'dır....

Ülkemizde**kıl keçisi**..... daha çok Teke ve Taşeli platolarındaki maki ve çalılık alanlarda yetiştirilir.

Toprak örtüsünün akarsu ve rüzgâr gibi dış kuvvetlerin etkisiyle taşınmasına**erozyon**..... adı verilir.

Ülkemizde özellikle volkanik arazilerde akarsuların taşıdığı kum depoları üzerinde**regosol**..... topraklar oluşur.

DOĞRU-YANLIŞ

Türkiye'nin iç bölgelerinde en fazla kahverengi orman toprakları yaygındır.

Lateritler ve tundra toprakları, Türkiye arazisinde yer almaz.

Çukurova, Gediz, Bakırçay gibi delta ovalarında alüvyal topraklar görülür.

Topraklarımızdan en fazla mera alanları olarak faydalanılmaktadır.

Türkiye'nin kuzeyinde geniş yer kaplayan kahverengi orman topraklarında daha çok buğday, şeker pancarı ve mercimek yetiştirilir.

I. Orman örtüsü altında oluşan topraklardır.

II. Organik madde bakımından zengin oldukları için koyu renklidir.

III. Ülkemizde Kuzey Anadolu Dağları'nın denize bakan yamaçlarında yaygın olarak bulunur.

1) Yukarıda genel özellikleri verilen toprak tipi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Alüvyal Topraklar

B) Kahverengi Orman Toprakları

C) Kahverengi Bozkır Toprakları

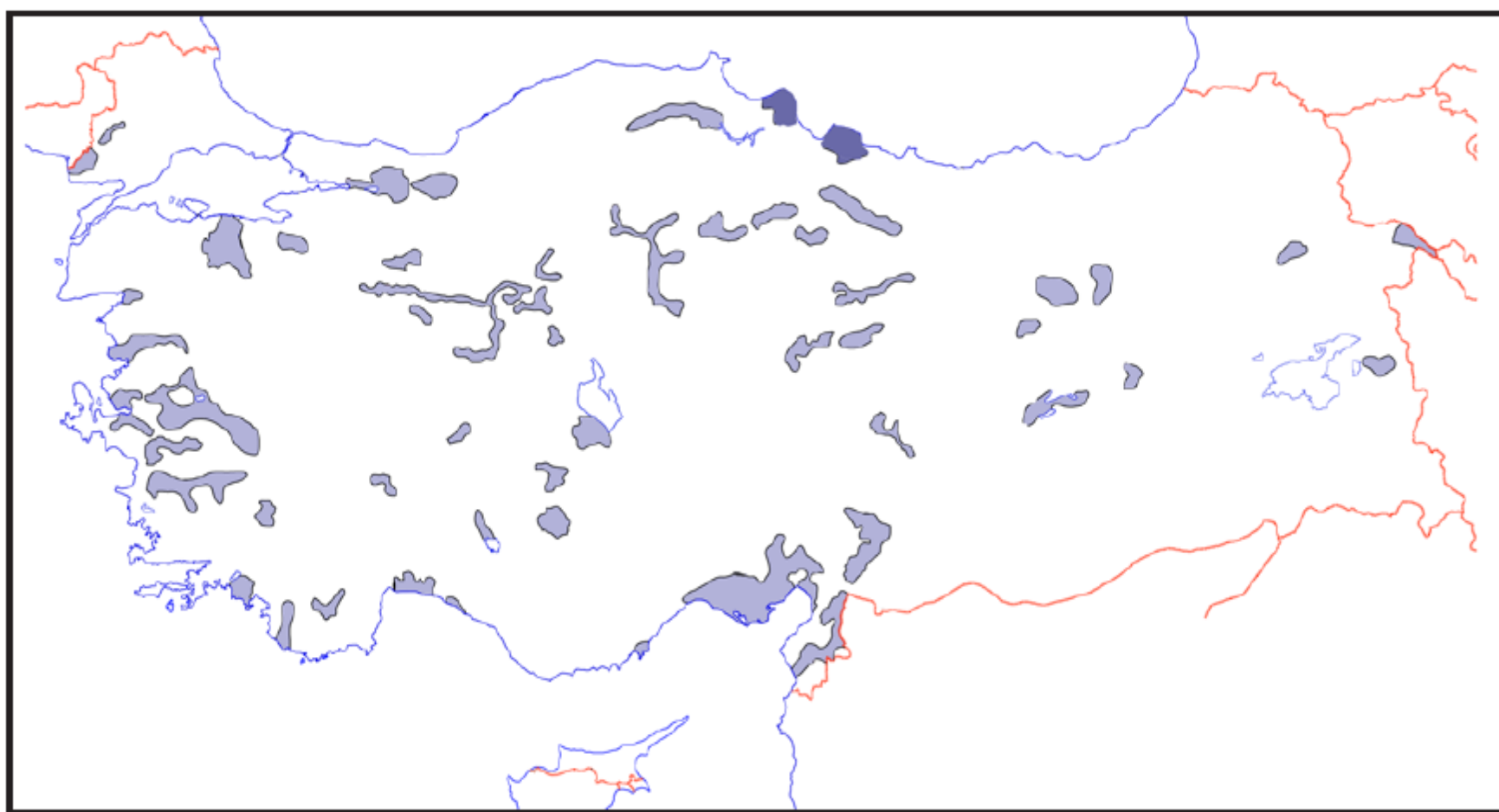
D) Çernezyom Topraklar

E) Terra-rossa Topraklar

İlkbaharda yeşerip yaz boyu yeşil kalan, bozkırlardan daha gür ot toplulukları çayır, dağ çayırı veya alpin çayır olarak adlandırılır. Bunlar Erzurum-Kars çevresindeki yüksek plato alanlarında, Kuzey Anadolu Dağları'nda ve ülkemizin doğusunda yer alan yüksek dağlarda görülmektedir.

2) Bu yerlerde yaygın olarak yapılan ekonomik faaliyet aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Küçükbaş hayvancılık
- B) Orman işletmeciliği
- C) Şeker pancarı tarımı
- D) Yünlü dokuma sanayisi
- E) Büyükbaş hayvancılık

Yukarıda Türkiye Haritası üzerinde bir toprak türünün dağılışı verilmiştir.

3) Bu toprak türü hangisidir?

- A) Kestane renkli bozkır toprakları
- B) Kahverengi orman toprakları
- C) Terra rossa toprakları
- D) Çernezyom toprakları
- E) Alüvyal topraklar

I. Turunçgil

II. Fındık

4) Yukarıda verilen tarım ürünleri yaygın olarak hangi topraklar üzerinde yetişmektedir?

I

A) Kahverengi orman

B) Kestane renkli bozkır

C) Terra rosa

D) Kahverengi orman

E) Terra rossa

II

Çernezyom

Podzol

Kestane renkli bozkır

Terra rossa

Kahverengi orman

- Humus oranı fazladır.
- Çayır rtüsü altında gelişirler.
- Erzurum-Kars platosunda yaygın olarak bulunur.

5) Yukarıda genel özellikleri verilen toprak tipi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Podzol
- B) Vertisol
- C) Kolüvyal
- D) Çernezyom
- E) Terra-rossa

KAYNAKLAR

MEB Coğrafya 10
Ders Kitabı, 2018

Yazarlar

Kenan TÜRKEZ
Mutlu KARAKOÇ
Nurullah BALŞEN
Tolga PEKTAŞ
İsmail ÖZDOĞAN

